

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

Чернадчук Т. О.

ВСТУП

Питання ефективності функціонування системи державного управління в певній мірі залежить від її елементів. При цьому, як на наш погляд, значне місце в системі відводиться одному із основних елементів, а саме фінансовому контролю як різновиду державного контролю. Об'єктивна необхідність наявності фінансового контролю обумовлена низкою підстав. Так, вирішення державою завдань і реалізація покладених на неї функцій потребує наявності фінансових ресурсів, що в свою чергу зумовлює необхідність здійснення контролю за законністю та ефективністю використання публічних фінансів. Вважається, що основним призначенням фінансового контролю є сприяння успішній реалізації державної політики в фінансовій сфері, забезпеченні законності, правопорядку в процесі формування і ефективного використання фінансових ресурсів.

Будучи рівноправним партнером міжнародного співтовариства в глобальному процесі сталого розвитку і відповідно підтримуючи прагнення до миру й процвітання людей, Україна ставить перед собою амбітні цілі щодо досягнення сталого розвитку і економічного зростання, сталого розвитку міст і громад (у тому числі, екологічної стійкості), захисту екосистем суші, як засобу протидії кліматичним змінам, скорочення нерівності. Відповідно, з метою забезпечення дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року було прийнято Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722¹.

Враховуючи європейські прагнення України, про що свідчить підписання в 2014 році Угоди про асоціацію з Європейським Союзом з подальшим прийняттям Закону України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

¹ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 30.06.2023).

членами, з іншої сторони»², а також отримання статусу кандидата в Європейський Союз 23 червня 2022 року на саміті Європейської Ради у м. Брюссель, країна потребує глибоких перетворень в різних сферах, як на рівні держави так і на рівні місцевого самоврядування. Для досягнення поставлених цілей державі потрібні відповідні фінансові ресурси, ефективність використання яких, як було вище зазначено, забезпечується здійсненням контролю за законністю їх використання.

В зазначеному контексті, важливим вбачається проаналізувати стан організації фінансового контролю на національному і міжнародному рівні та враховуючи світовий досвід організації фінансового контролю визначити напрями удосконалення існуючої в Україні системи державного фінансового контролю.

У науковому середовищі дослідженням питань організації фінансового контролю приділяли увагу такі вчені як І. К. Білодід, Л.К. Воронова, О.П. Гетманець, В.В. Галуцько, Е.С. Дмитренко, І.Б. Заверуха, М.П. Кучерявенко, Т.А. Латковська, А.О. Монаєнко, О.А. Музика-Стефанчук, В.П. Нагребельний, О.П. Орлюк, П.М. Парасюк, О.М. Резнік, Л.А. Савченко, С.Г. Стеценко, Т.О. Татарова, В.Д. Чернадчук, І.М. Ярмач та інші. Окремим питанням фінансового контролю також приділено увагу в попередніх наших працях, результати яких знайшли своє відображення і узагальнені в запропонованій роботі³.

1. Фінансовий контроль у сфері забезпечення законності та ефективності використання публічних фінансів: сутність, поняття, особливості

Перш ніж акцентувати нашу увагу на організаційному аспекті системи фінансового контролю, враховуючи його складність і багатогранність доцільним вважається дослідити сутність поняття

² Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (дата звернення: 30.06.2023).

³ Чернадчук Т.О. Концептуальні засади здійснення фінансового контролю за діяльністю суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. *Приватне та публічне право*. 2022. № 1 С.78–73.

Чернадчук Т.О. Правові засади реалізації контролюючих заходів органів місцевого самоврядування за діяльністю суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку. *Приватне та публічне право*. 2021. № 4. С. 93–100.

Chernadchuk, Viktor D.; Chernadchuk, Tamara O. And Klochko, Alyona M. 2017. Financial Control as a Means of Cognition of the Financial Activities: Theoretical and Legal Aspects, *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, Volume VIII, Winter, 8(30): 2383–2390

й особливостей контролю. В різних тлумачних словниках зустрічаються різні варіації поняття «контроль». Наприклад, Білодід І. К. трактує контроль як «перевірку облік діяльності кого-, чого-небудь, нагляд за кимось, чимось»⁴; у Великому тлумачному словнику сучасної української мови контроль визначено як «перевірка відповідності контрольованого об'єкта встановленим вимогам»⁵; в Юридичній енциклопедії за редакцією Ю. С. Шемшученка під контролем розуміють одну із найважливіших функцій державного управління, сутність якої полягає в перевірці виконання законів, рішень тощо⁶. Узагальнюючи можна визнати, що в основному мова йде про певну діяльність, направлену не перевірку, облік, оцінку, співставлення з кимось або чимось, а також про самого суб'єкта, який уповноважений здійснювати ці заходи. Разом з цим, ряд науковців висловлюють своє бачення поняття «контроль». Так, С.Г. Стеценко характеризує контроль зазначає, що мова йде про організаційно-правовий спосіб забезпечення законності й дисципліни, що характеризується спостереженням і перевіркою правомірності діяльності об'єкта контролю та фактичної відповідності тих чи інших дій вимогам чинного законодавства з можливістю втручання в оперативно-господарську та виробничу діяльність для усунення виявлених недоліків⁷. В свою чергу, Т.О. Коломоець вважає, що контроль – це функція управління, засіб виконання завдань управління, особливість якого полягає в тому, що він має активний характер, тобто суб'єкти контролю наділені правом втручання в діяльність підконтрольних об'єктів⁸. Своє бачення в згаданому напрямку висловлює В.В. Галуцько зауважуючи, що контроль – це вид діяльності публічної адміністрації щодо перевірки й обліку контрольованого об'єкту публічного управління, виконання покладених на нього завдань та реалізації своїх функцій, визначених нормами адміністративного права⁹. Прихильницею думки, що контроль варто позиціонувати лише з наступних точок зору: 1) заключна стадія процесу управління, основою

⁴ Білодід І. К. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). АН УРСР. Інститут мовознавства. К. : Наукова думка. URL: <http://sum.in.ua/>.

⁵ Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, С. 569.

⁶ Юридична енциклопедія : у 6 т. ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3 . С. 474.

⁷ Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Вид. 3-тє, перероб. та доп. Київ : Атіка, 2011. С. 195.

⁸ Коломоець Т. О. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Істина, 2008. С. 128.

⁹ Адміністративне право України : навч. посіб. : у 2 т. Галуцько В. В. та ін.; за ред. В. В. Галуцька. Херсон : ПАТ Херсонська міська друкарня, 2011. С. 197.

якої є механізм зворотного зв'язку; 2) невід'ємний складник процесу прийняття та реалізації управлінських рішень, що підпорядкований цілям і завданням процесу управління є Т.О. Татарова, умовно звужуючи сфери всіх заходів, які прийнято іменувати контролем¹⁰. Проведені дослідження дозволяють висловити думку, що термін «контроль» постійно перебуває в полі зору науковців, що зумовлено тим, що з однієї сторони контроль є складним багатограним явищем, з іншої одним з найбільш поширених і дієвих засобів забезпечення законності у всіх сферах суспільних відносин, так як саме в процесі проведення контролюючих заходів суб'єкт контролю здійснює перевірку підконтрольного об'єкта на предмет ефективного виконання покладених на нього завдань і функцій.

Як було вище зазначено, одним із основних елементів державного управління є фінансовий контроль, який є видом державного контролю. Об'єктивною реальністю фінансового контролю є те, що фінансам, як економіко-правовій категорії властиві певні функції, серед яких одну з головних місць відводиться контрольній функції. Фінансовий контроль, як і загалом контроль є складною і відповідно багатогранною фінансово-правовою категорією, що знаходить своє відображення в різноманітті видів, форм та методів. Не викликає сумніву той факт, що основним призначенням забезпечення законності та правопорядку у сфері фінансової діяльності є саме фінансовий контроль. В процесі застосування контрольних заходів з'являється можливість виявити недоліки та порушення у фінансовій діяльності, усунути їх негативні наслідки та забезпечити їх запобігання або зменшення у майбутньому. Безумовним в даному контексті є те, що проблематика фінансового контролю завжди приваблювала й продовжує приваблювати науковців.

Проведений аналіз сучасних наукових праць з фінансового права дозволяє зробити висновок, що значення фінансового контролю полягає в тому, що в процесі його здійснення перевіряється, по-перше, додержання встановленого правопорядку в процесі фінансової діяльності державними і громадськими органами, установами, організаціями, підприємствами, громадянами, а, по-друге, економічне обґрунтування і ефективність дій, їх відповідність завданням держави на сучасному етапі. Спираючись на такий погляд щодо сутності і значення фінансового контролю можна охарактеризувати його як контроль за законністю і доцільністю дій у галузі утворення, розподілу і використання грошових фондів держави і суб'єктів місцевого самоврядування з метою ефективного соціально-економічного розвитку держави і окремих регіонів.

¹⁰ Татарова Т. О. Поняття та зміст контролю в державному управлінні фінансами. *Підприємництво, господарство і право*, 2020. № 6. С. 192.

Свій погляд на сутність і зміст фінансового контролю висловлює Л.А. Савченко зазначаючи, що фінансовий контроль – це «діяльність державних органів і недержавних організацій, самих господарюючих суб'єктів чи їх структурних підрозділів, фізичних осіб, наділених відповідними повноваженнями чи правами, що спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів»¹¹. Автор розглядає фінансовий контроль, як інститут фінансового права, який представляє собою групу норм, що регулюють єдиний комплекс відносин, які називаються фінансово-контрольними. Інститут фінансового контролю характеризується як фінансово-правовий інститут, що має складну структуру, оскільки його норми входять як до загальної, так і особливої частини фінансового права, бо існують специфічні його види, такі як бюджетний, податковий, валютний, банківський, митний контроль, який здійснюють визначені законодавством суб'єкти¹².

О.П. Орлюк розглядає контроль як функцію управління. Автор обґрунтовує свою позицію тим, що контроль існує на всіх стадіях управління, займаючи особливе місце в такому процесі і виступає як функція, якщо не пов'язаний з конкретним рішенням, що дозволяє не лише виявити, а й запобігти помилкам і недолікам у роботі суб'єктів та об'єктів управління. Коли контроль пов'язаний з конкретним рішенням і здійснюється перевірка його виконання, то він виступає як заключна стадія управлінського процесу. Як заключна стадія процесу управління фінансами фінансовий контроль проявляється як врегульована норма права діяльність уповноважених фінансовим законодавством суб'єктів. Разом з тим, характеризуючи економічний зміст фінансового контролю, звертається увага на те, що таким змістом є функція управління, що охоплює сукупність спостережень, перевірок за діяльністю об'єкта управління з метою оцінки обґрунтованості й ефективності прийнятих рішень та результатів їх виконання¹³. Аналізуючи позицію автора, слід звернути увагу не тільки на характеристику фінансового контролю, як функції управління, але й застосування в процесі контролю таких методів як спостереження, перевірка, що є підставою для визначення поняття фінансового контролю через методи його здійснення.

¹¹ Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : Ірпінь, 2002. С. 43.

¹² Савченко Л. А. Правові основи фінансового контролю : навч. посібник . Юрінком Інтер, 2008. 504 с

¹³ Орлюк О.П. Фінансове право. Академічний курс : [підручник] . К. : Юрінком Інтер, 2010. С. 144.

Аналіз наукових праць, навчальної літератури, дозволив встановити, що у фінансово-правовій науці існують різні погляди на фінансовий контроль. Тобто фінансовий контроль можна розглядати з точки зору функціонального підходу як функцію управління, з точки зору інституційного підходу як складний інститут фінансового права, з точки зору діяльнісного підходу як діяльність. Наявність ситуації, щодо трактування фінансового контролю, на наш погляд зумовлена тим, що контроль взагалі є багатограним та складним фінансово-правовим явищем. Відповідно все те розмаїття поглядів на поняття та зміст фінансового контролю, що вирує в науковій думці на сьогодні не означає того, що вони суперечать один одному. Виходячи із наведених положень, зазначимо наступне: науковці по-різному розглядають фінансовий контроль, як складне фінансово-правове явище і характеризують його, виходячи із тих ознак, які, вони вважають, є найбільш суттєвими. Таким чином, можна констатувати, що існують різні трактування поняття фінансового контролю зумовленого методологічною основою визначення понять, що застосовуються у будь-якій сфері знань.

Слід також зазначити, що у наукових працях з фінансово-правової проблематики фінансовий контроль визначається по-різному, при цьому найбільш розповсюдженим є його визначення як регламентованої правовими нормами діяльності державних та муніципальних органів, інших публічних органів і недержавних організацій, суб'єктів господарювання чи їх структурних підрозділів, фізичних осіб, наділених відповідними повноваженнями або певними правами, спрямована на забезпечення обґрунтованості під час формування фондів коштів, повноти надходження коштів у відповідні фонди, законності й ефективності їх розподілу, перерозподілу і використання¹⁴. Варто підкреслити, що таке поняття фінансового контролю може бути враховано в якості відправного положення при визначенні поняття фінансового контролю, так як воно є найбільш повним і охоплює усі сфери фінансового контролю і може бути використане при його характеристиці, але при цьому слід звернути увагу, що використовувати його слід із застереженням, а саме виключенням із визначення приватно-правової складової. Виходячи з того, що дане визначення дає загальне уявлення про фінансовий контроль як складний, комплексний вид контрольної діяльності у специфічній сфері діяльності (фінансовій) можна відзначити його практичне значення в напрямку подальших досліджень поняття «фінансовий контроль».

¹⁴ Фінансова енциклопедія. за заг. ред. О.П. Орлюк. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 428.

У попередніх публікаціях, наприклад, у статті¹⁵ було запропоновано наше авторське визначення фінансового контролю – це врегульована нормами права діяльність контролюючих (уповноважених) суб'єктів фінансового контролю з метою встановлення відповідності результатів фінансової діяльності підконтрольних (зобов'язаних) суб'єктам показникам, встановленим матеріальними нормами фінансового права (матеріальний фінансовий контроль) та (або) їх дій – процесуальним нормам фінансового права (процесуальний фінансовий контроль). Також зазначалося, що фінансовий контроль характеризується органічною єдністю трьох елементів: пізнання (фінансово-правових явищ; окремих сегментів фінансової діяльності, які виступають об'єктами фінансового контролю), діяльності (здійснення контрольних заходів; встановлення фактичного стану та фактів порушення фінансового законодавства; виявлення причин та умов, що спричиняють або сприяють порушенням фінансового законодавства) та результату (прийняття індивідуального акту застосування норми права; узагальнення контрольних-фінансових заходів; розроблення пропозицій та рекомендацій з подальшого вдосконалення фінансового законодавства). Наголошено, що з метою адекватного відтворення у фінансовому законодавстві процесів, що відбуваються у суспільній діяльності потрібно постійно виявляти, досліджувати та використовувати об'єктивні закономірності, які породжують та спрямовують ці процеси. Звернено увагу на те, що результати контрольної діяльності, незважаючи на вибірковий характер, дають дослідникам більш-менш реальне уявлення про стан фінансової діяльності з точки зору законності та ефективності. А однією із передумов вдосконалення фінансового законодавства є пізнання тих складних умов, факторів та обставин наявності яких сприятиме порушенням фінансового законодавства, причин цих порушень тощо. В свою чергу, результати здійснення контрольних заходів, незважаючи на вибірковість підконтрольних суб'єктів та обмеженість їх кола, є частиною того первинного емпіричного матеріалу, якій потребує пізнання, внаслідок чого можна зробити узагальнений висновок про стан фінансової діяльності в цілому.

Таким чином, враховуючи сучасні умови стрімкого розвитку інформаційних технологій, впровадження наукових засад в управління

¹⁵ Chernadchuk, Viktor D.; Chernadchuk, Tamara O. And Klochko, Alyona M. 2017. Financial Control as a Means of Cognition of the Financial Activities: Theoretical and Legal Aspects, *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, Volume VIII, Winter, 8(30):C. 2387

фінансовою діяльністю, виникнення нових сфер суспільної діяльності, які пов'язані з публічними фінансами, євроінтеграційними та глобальними процесами сталого розвитку, що потребують значних фінансових ресурсів і відповідно ефективно їх використання, як було вище зазначено, забезпечується здійсненням контролю за законністю їх використання підвищується як само значення фінансового контролю, так і його якісне організаційно-правове забезпечення.

2. Організаційно-правові засади фінансового контролю у сфері забезпечення законності та ефективності використання публічних фінансів

Як відомо, на Саміті Організації Об'єднаних націй зі сталого розвитку, що відбувся в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2015 року у Нью-Йорку був прийнятий Підсумковим документом «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» яким було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань. Відповідно Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. В даному контексті перед країною постало завдання адаптувати кожен із сімнадцяти цілей до специфіки національного розвитку України. Для реалізації програми адаптації і виконання поставлених перед Україною завдань необхідна наявність достатніх фінансових ресурсів, так як глобальні перетворення в різних сферах задля досягнення основних цілей сталого розвитку потребують відповідного фінансування, а також передбачають приведення державного та місцевих бюджетів до необхідного рівня, виявлення існуючих проблем в згаданій сфері і визначення шляхів їх усунення. Негативним явищем в згаданому контексті є постійно зростаючий бюджетний дефіцит, як на загальнодержавному так і на місцевому рівнях. Особливо гостро питання недостатнього фінансування постало з початком 23 лютого 2022 року повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію незалежної України. Так, за Експрес-оцінкою експертів Світового банку, Єврокомісії та Організації Об'єднаних Націй, Уряду України пряма шкода, нанесена Україні станом на 24 лютого 2023 року досягає більш ніж 135 млрд. доларів США, перебої в економічних потоках і виробництві, а також додаткові витрати, пов'язані з війною, сукупно оцінюються як втрати і становлять близько 290 млрд доларів. Валовий внутрішній продукт (ВВП) України скоротився на 29,2 відсотка у 2022 році, а бідність зросла з 5,5 відсотка до 24,1 відсотка у 2022 році

(виходячи з межі бідності 6,85 долара на людину на день), а потреби у відновленні – 410,6 млрд. доларів¹⁶.

При цьому, слід констатувати таке, що поруч з об'єктивними причинами, обумовленими російською агресією однією із проблем щодо ефективності використання фінансових ресурсів, як на наш погляд, є значна кількість порушень фінансової дисципліни, діючого законодавства, а також рівень корупції, подолання якої постає перед нашою державою як одне з важливих завдань.

Варто підкреслити, що для усунення зазначених негативних явищ важлива роль відводиться контролюючим органам системи фінансового контролю. Так, наприклад, аудитори Рахункової палати України у 2022 році виявили порушень та недоліків під час управління публічними фінансами на загальну суму 58,5 млрд. грн, із них: 1 млрд. грн – порушення, допущені при плануванні публічних видатків; 45,9 млрд. грн – порушення та недоліки при адмініструванні дохідної частини державного бюджету; 11,7 млрд. грн – порушення законодавства, а також неефективне управління публічними фінансами і майном та їх неефективне використання. Стосовно останньої суми порушень – 4,5 млрд. грн складають порушення бюджетного законодавства, а 7,2 млрд. грн відповідно неефективне управління публічними фінансами і майном та їх неефективне використання¹⁷.

Рахункова палата як незалежний орган державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) шляхом проведення фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналізу та інших контрольних заходів здійснює контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням відповідно до Конституції України¹⁸ та Закону України «Про Рахункову палату»¹⁹ опираючись на принципи законності, незалежності, об'єктивності, безсторонності, гласності та неупередженості покладені в основу її діяльності. За результатами реалізації контрольної функції, аналізу

¹⁶ Звіт Групи Світового банку, Європейської Комісії та Організації Об'єднаних Націй «Друга швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення України» (Second Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment – RDNA2). URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099184503212328877/p1801740d1177f03cdab180057556615497> (дата звернення: 04.04.2023)

¹⁷ Звіт Рахункової Палати за 2022 р. URL: <http://rp.gov.ua/Activity/Reports/?id=1530> (дата звернення 29.06.2023)

¹⁸ Конституція України Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення 29.06.2023).

¹⁹ Закон України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 № 576-III (дата звернення 29.06.2023)

показників, виявлених причин та умов порушень фінансового законодавства Рахункова палата фінансового контролю (аудиту) Рахункова палата готує і надсилає Верховній Раді України, органам виконавчої влади, установам, організаціям, підприємствам відповідні звіти, рішення, інформації, акти, листи для відповідного реагування, усунення виявлених порушень і недоліків, а також для відшкодування витрат і збитків, заподіяних Державному бюджету України. При цьому, суб'єкти отримавши такі рекомендації не завжди реагують на них, що в свою чергу негативно впливає на подальшу фінансову діяльність, а інколи призводить до систематичності таких порушень. Більш того, маючи статус вищого органу державного фінансового контролю, Рахункова палата є єдиним контролюючим органом, який не наділений повноваженнями щодо притягнення до відповідальності за порушення фінансового законодавства, а у випадку виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення інформує про них відповідні правоохоронні органи.

Заслужовую на окрему увагу організація державного контролю Сполучених Штатів Америки. Найвищим органом фінансового контролю США є Рахункова палата уряду США (далі – GAO) яка є незалежною, неупередженою агенцією, що працює на Конгрес, була створена у 1921 році Законом про бюджет та бухгалтерський облік, коли Конгрес усвідомив необхідність контролювати зростаючі державні витрати та борг після Першої світової війни. До кінця Другої світової війни GAO насамперед перевіряло законність та адекватність державних витрат. Після Другої світової війни у міру зростання відповідальності та програм уряду зростало і GAO. Фокус роботи Палати змістився у бік надання допомоги Конгресу у спостереженні за програмами та витратами агенцій виконавчої влади. У 1974 році Конгрес розширив роль GAO в галузі оцінки, поклавши на неї відповідальність у бюджетному процесі. Саме тоді до Палати почали набирати науковців, актуаріїв та експертів у таких галузях, як охорона здоров'я, державна політика та комп'ютери. У 1986 році була зібрана група професійних слідчих, багато з яких мали досвід роботи в правоохоронних органах для розслідування заяв про можливі кримінальні та цивільні правопорушення. У 2004 році юридична назва GAO була змінена з Головної бухгалтерії на Рахункову палату уряду. Ця зміна відобразила зростаючу роль агентства у федеральному уряді. GAO вивчає, як витрачаються гроші платників податків, та надає Конгресу та федеральним агентствам об'єктивну, неупереджену, засновану на фактах інформацію, яка може бути використана для вдосконалення уряду та економії платників податків мільярдів доларів. Федеральні аудиторі та аудиторі штату звертаються до GAO за стандартами внутрішнього контролю, фінансового аудиту та інших видів

державного аудиту. Вийшовши за рамки фінансового аудиту, GAO почало проводити аудити ефективності, перевіряючи, наскільки ефективними є державні програми і чи досягають вони своїх цілей. Розглядає сучасні проблеми, такі як опіюїдна залежність, тиг-економіка, доступне житло та безпека харчових продуктів. Агентство також створило нову групу з науки та технологій, щоб задовольнити зростаючу потребу Конгресу в інформації з таких актуальних питань, як штучний інтелект та моделювання інфекційних захворювань. Нещодавно GAO оцінювало найбільшу відповідь на надзвичайну ситуацію в країні в історії США, закон про реагування на COVID-19 на суму 2,6 трильйона доларів, і давало рекомендації про те, як підвищити його ефективність у вирішенні проблем громадської охорони здоров'я та економіки. Робота Агенства виконується на прохання комітетів або підкомітетів Конгресу або вимагається державними законами чи звітами комітетів відповідно до наших протоколів Конгресу²⁰. Підсумовуючи, можна стверджувати, Рахункова палата США, будучи чи не найстарішим контролюючим органом у світі, представляючи собою багатопрофільну організацію, здатну виконувати найскладніші аудиторські та оціночні завдання Конгресу, як на наш погляд може слугувати взірцем побудови головних контролюючих органів держав і України.

Стосовно здійснення фінансового контролю в Європейському Союзі, функція аудиту покладена на Європейський суд аудиторів, що діє на підставі законодавства Європейського Союзу з метою покращити управління фінансами та надати громадянам ЄС інформацію про використання коштів ЄС. Відповідно до умов Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу²¹, Регламенту Рахункової Палати Європейського Союзу²² Аудиторська палата (далі – АП) проводить аудит Союзу. Складається АП з одного громадянина кожної держави-члена повністю незалежних від будь-якого уряду або будь-якого іншого органу у виконанні своїх обов'язків.

Вища палата контролю (далі – НІК) є вищим державним органом аудиту Польщі є аналогом Рахункової палати України. Вона діє на підставі Конституції Республіки Польща, Закону про Вищу аудиторську службу, Статуту та Ордонансів Голови Палати. Положення, що містяться

²⁰ Офіційний сайт Рахункової палати уряду США (GAO). URL: <https://www.gao.gov/>

²¹ Договір про Європейський Союз та Договір про функціонування Європейського Союзу (2016/С 202/01) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EN#d1e8129-47-1>

²² Регламенту Рахункової Палати Європейського Союзу від 11.03.2010 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32010Q0423%2801%29&qid=1616770536578>

в положеннях закону, визначають правовий статус Палати, її завдання, режим і сферу діяльності, а також внутрішню організацію. Конституція Республіки Польща від 2 квітня 1997 року визначає Вищу аудиторську службу як керівний, функціонально відокремлений, професійний орган державного аудиту. Основний закон надає палаті конституційну гарантію незалежності від виконавчої влади, регулює обсяг аудиторських повноважень NIK, перераховує обов'язки перед Сеймом і визначає посаду її Голови. Закон про Вищу контрольно-ревізійну службу від 23 грудня 1994 року визначає організацію і режим роботи NIK. Він регулює процес контрольних проваджень, визначає обов'язки працівників та їх права²³. На відміну від повноважень Голови Рахункової палати України, Голова NIK має право направляти до Конституційного Трибуналу (Суду) клопотання щодо перевірки норм міжнародних угод, законів, інших актів на відповідність норм Конституції.

Стосовно повноважень Рахункової палати України, з метою покращення відповідної реакції на результатів її діяльності з боку правоохоронних та інших уповноважених органів бажано було б законодавчо закріпити обов'язок таких органів обов'язково відповідно реагувати на таку інформацію, а у випадку нежиття заходів надавати Рахунковій палаті обґрунтовану відмову.

Окремої уваги, з нашої точки зору, потребує ще один напрям в сфері державного контролю щодо виконання Україною семи вимог Європейського Союзу, боротьба з корупцією. Це питання розглядалося нами в попередніх публікаціях²⁴, але незайвим буде розглянути його і в даній роботі. Безумовно одним із важливих заходів запобігання корупційним процесам в державі є контроль над суб'єктами, уповноваженими на виконання функцій як на державному так і на місцевому рівнях. В свою чергу саме фінансовому контролю відводиться значна роль в зазначеній сфері, про що зазначено в окремих положеннях Закону України «Про запобігання корупції»²⁵. Закон містить норму, що зобов'язує осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування подавати декларації щодо своїх доходів та витатків. Відповідно Національне агентство з питань запобігання

²³ Офіційний сайт Вищої палати контролю Польщі. URL: <https://www.nik.gov.pl/en/> (дата звернення 29.06.2023)

²⁴ Чернадчук Т.О., Концептуальні засади здійснення фінансового контролю за діяльністю суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. *Приватне та публічне право*. 2022. № 1. С. 78–73. <http://pp-law.in.ua/index.php/2022>

²⁵ Закон України «Про запобігання корупції». № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 30.06.2023).

корупції має можливість здійснювати перевірки і при необхідності притягувати винних до юридичної відповідальності.

Також, Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» затверджено Антикорупційну стратегію, в якій у п. 2.4 звернено увагу здійсненню заходів фінансового контролю, наприклад наступним проблемам: законодавчого регулювання запобігання корупції в сфері недосконалої декларації окремих категорій осіб, наслідком чого є обмеження потенціалу інструментів фінансового контролю; недостатньо дієвою попередньою діяльністю із проведення контролю та перевірки декларацій, моніторингу способу життя з метою встановлення відповідності рівня життя особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування наявним у них та членів їх сім'ї майну і одержаним ними доходам згідно з їх декларацією²⁶. З огляду на це, в Стратегії передбачено ряд заходів задля усунення зазначених проблем.

Узагальнюючи можна зазначити, стосовно фінансового контролю над суб'єктами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, то він є заходом запобігання корупції, що реалізується Національним агентством і покликаний забезпечити протидію корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Нажаль, слід констатувати, що на сьогодні діяльність антикорупційних органів в Україні, не достатньо ефективна, про що свідчать результати оцінювання глобальної антикорупційної організації Transparency International рівня корупції в Україні. хоча позитивним слід вважати, те в порівнянні з 2021 роком наша держава перемістилася з 122 на 116 місце у переліку зі 180 країн світу, отримавши 33 бали із 100 можливих²⁷. Як на наш погляд, такі результати викликані відсутністю суттєвих позитивних зрушень у сфері боротьби з корупцією. Як на наш погляд, це і кадрові проблеми в самих антикорупційних органах, і відсутність законодавчо закріплених принципів фінансового контролю в сфері запобігання корупції, і неприйняття дієвих заходів, щодо основних засад державної антикорупційної політики. З огляду на зазначене, нагальним на сьогодні вбачається усунення існуючих проблем щодо державного контролю і зокрема фінансового в сфері запобігання корупційним діянням, які мають місце серед уповноважених суб'єктів, як на державному так і на місцевому рівнях.

²⁶ Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» № 2322-IX від 20 червня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20/conv#n3> (дата звернення: 30.06.2023).

²⁷ Індекс сприйняття корупції – 2022. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 30.06.2023).

3. Контрольна функція органів місцевого самоврядування за діяльністю суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку

Не викликає сумніву той факт, що однією з важливих умов задля забезпечення балансу між належним функціонуванням певних систем, якісного перебігу тих чи інших процесів в суспільстві з однієї сторони і мінімізації проявів зловживань в тій чи іншій сфері відіграє важливу роль ефективний та результативний контроль із боку відповідних представників публічних інституцій. Тобто вищі органи фінансового контролю наприклад, Рахункову палату, можна вважати так званими партнерами законодавчої влади стосовно забезпечення підзвітності уряду в управлінні державними фінансами, а також прозорості здійснення операцій з бюджетними коштами, про що зазначалося в попередньому пункті нашого дослідження. Адже, аудиторські звіти слугують тим самим джерелом об'єктивної інформації про діяльність уряду на підставі якої приймаються зміни та удосконалюються системи і процедури в сфері державних фінансів. Проте, на сучасному етапі державного будівництва особливої уваги, виправдано, заслуговує така знакова проблематика (на яку було звернено увагу в наших попередніх публікаціях)²⁸, як правові аспекти реалізації контролюючих заходів самоврядними інституціями за діяльністю суб'єктів господарювання в умовах досягнення цілей сталого розвитку, насамперед розвитку міст і громад. На наше переконання, наведена проблематика постала вкрай гостро за підсумками реалізації 1-го та 2-го етапів реформи децентралізації влади в Україні, у результаті яких помітно зросла роль таких інституцій.

У відповідності до ст. 140 Конституції України²⁹ та ч. 2 ст. 2 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»³⁰ місцеве самоврядування

²⁸ Чернадчук Т.О. Правові засади реалізації контролюючих заходів органів місцевого самоврядування за діяльністю суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку. *Приватне та публічне право*. 2021. № 4. С. 93–100. URL: http://pp-law.in.ua/archive/4_2021/16.pdf.

Chernadchuk, T., Kozachok, I., Maletov, D., Pankratova, V., & Steblianko, A. (2023). Organizational and legal provision of the control function of the local self-government body in conditions of sustainable development. *Amazonia Investiga*, 12(62), 258–272. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.62.02.26>

²⁹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення 29.06.2023).

³⁰ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>. (дата звернення 29.06.2023).

здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. Вказані суб'єкти провадять свою діяльність відносно широкого кола питань місцевого значення і покликані системно забезпечувати сприятливі законодавчо передбачені умови для життєдіяльності соціуму. Безумовно, від результатів їх діяльності суттєво залежить економічна стійкість, рівень благополуччя населення, суспільні настрої та інші значимі аспекти.

Контроль за суб'єктами господарювання з боку місцевих самоврядних інституцій в умовах сталого розвитку провадиться на підставі крім вищезгаданих Законів, Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»³¹ й інших нормативно-правових актів. Очевидно, що ключова роль серед таких документів відведена саме Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», який визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю). Виправдано, що мова йде і про контрольні заходи, які провадяться аналізованими нами установами відносно господарюючих суб'єктів.

Слід звернути увагу на те, що контрольна функція органів місцевого самоврядування передбачає здійснення зазначеними представницькими органами контрольних заходів щодо перевірки діяльності посадових осіб, виконавчих органів місцевого самоврядування та депутатів відповідних рад. Ці заходи здійснюються у формі заслуховування звітів, повідомлень, розгляду депутатських запитів, прийняття рішень про дострокове припинення повноважень посадових осіб місцевого самоврядування, діяльності тимчасових комісій місцевих рад. Контрольна функція реалізується також через взаємний контроль радами, посадовими особами та виконавчими органами місцевого самоврядування за дотриманням правових актів органів місцевого самоврядування, контроль за дотриманням законодавства на території громади (щодо використання землі та інших природних ресурсів, стану роботи з розгляду звернень громадян на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, стану благоустрою виробничих територій, організації озеленення, охорони зелених насаджень,

³¹ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>. (дата звернення 30.06.2023).

водоймищ, тощо). За результатами таких заходів приймаються рішення щодо звернення до судових органів про визнання незаконними актів органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, що обмежують права громадян, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, подання до відповідних органів про притягнення до відповідальності посадових осіб, якщо вони ігнорують законні вимоги та рішення рад та їх виконавчих органів, прийняті в межах їх повноважень. Що стосується щоквартального контролю за результатами виконання бюджету, програм соціально-економічного та культурного розвитку здійснюється шляхом розгляду радами відповідних письмових звітів, підготовлених виконавчими органами місцевого самоврядування та державними адміністраціями³².

Відповідно контрольну функцію в сфері фінансової діяльності органи місцевого самоврядування реалізують під час складання, розгляду, затвердження, виконання та складання звіту про виконання місцевих бюджетів, тобто на протязі бюджетного процесу. При цьому, слід зазначити, що дія контрольної функції розповсюджується на грошові фонди, які знаходяться в розпорядженні органів місцевого самоврядування, а також на всі інші фінансові ресурси згаданих органів.

Певної уваги заслуговує організація контролю в межах муніципальних утворень в країнах Балтії. Так в Естонії Закон про організацію місцевого самоврядування 1993 року встановлює повноваження та функції місцевих органів влади, механізми для рад та урядів, та загальні положення щодо таких питань, як аудит та нагляд. Він надає муніципалітетам повноваження, наприклад, займатися господарською діяльністю або міжмуніципальним співробітництвом. З цією метою готується план розвитку, бюджетна стратегія і відповідно ревізійна комісія з членів ради. Окремі акти регулюють місцеве самоврядування, бюджети, вибори, об'єднання і територіальний поділ. Стосовно нагляду, то Закон про організацію місцевого самоврядування визначає, що губернатор округу, Національна аудиторська служба та канцлер юстиції відповідають за нагляд та перевірку. Зокрема, губернатори може контролювати результати роботи муніципалітетів державні функції, але вони не можуть скасовувати заходи, лише пропонувати покращення та якщо необхідне звернення до вищих інстанцій. У Латвії органи місцевого самоврядування зобов'язані залучати аудиторів і можуть створювати ревізійну комісію. Державна аудиторська служба контролює їх дії щодо фінансових засобів і майна, а також Міністерство охорона

³² Камінська Н.В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний та порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ : КНТ, 2010 . 232 с.

навколишнього середовища та регіональний розвиток може вимагати проведення позачергового фінансового аудиту. Що стосується аудиту Литви, то муніципалітети повинні призначати (зі списку державної служби) муніципального контролера, який звітує перед радою та контролює використання комунального та державного майна та виконання міського бюджету. Національна аудиторська служба може проводити зовнішні перевірки аудитів³³.

В попередньому розділі зверталася увага щодо організації фінансового контролю Польщі, її вищого органу Вищої палати контролю (NIK). Місцева влада Польщі контролюється на регіональному рівні намісниками (воєводами) та з фінансових справ регіональними аудиторськими палатами. Губернатори оцінюють місцеві заходи після прийняття, і можуть скасувати рішення, якщо вони не відповідають закону. Місцева влада може оскаржити скасування в адмінсуд. Інші установи та органи, в тому числі регіональні рахункові палати (з фінансових питань), Верховна Рахункова палата та Омбудсмен мають право контролювати діяльність місцевої влади або запитувати інформації. Громадяни, законний інтерес чи право яких було порушено рішенням місцевого органу влади також звернутися до адміністративного суду³⁴.

Як вже зазначалося, ключовим нормативно-правовим актом регулюючим контрольну функцію органів місцевого самоврядування в нашій державі є Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Отже доцільно буде повернутися до аналізу основних положень згаданого документу. Закон містить загальні вимоги до процедури здійснення контролю і відповідно планові і та позапланові заходи в таких процедурах. Також висвітлює питання повноважень та обов'язків контролюючих установ, відповідальності їх посадових осіб. Цим же позиціям, але точки зору господарюючих суб'єктів присвячена увага у відповідних статтях аналізованого законодавчого акту. Безумовно, вказаний нормативно-правовий акт містить ряд й інших позицій, присвячених вказаному питанню (рішення про призначення експертиз (випробувань), їх оскарження, консультативна підтримка суб'єктів господарювання, громадський захист останніх та інші). Всі такі заходи має провадити уповноважена самоврядна інституція, у тому числі в рамках контролю за суб'єктами господарювання.

Варто зауважити, що з приводу реалізації контролюючих заходів із боку органів місцевого самоврядування існують певні особливості. Насамперед, згідно ч. 4. ст. 4 «Про основні засади державного нагляду

³³ Місцевий уряд у нордичних і країні Балтії. URL: <http://sklinternational.org.ua/wp-content/uploads/2016/09/SKL20 International20NELA20160426.pdf>

³⁴ Там само.

(контролю) у сфері господарської діяльності»³⁵ орган державного нагляду (контролю) не може здійснювати державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності, якщо закон прямо не уповноважує такий орган на здійснення державного нагляду (контролю) у певній сфері господарської діяльності та не визначає повноваження такого органу під час здійснення державного нагляду (контролю)³⁶. Відповідно, самоврядний суб'єкт може провадити такі заходи винятково за умови, що законодавець прямо уповноважує його на здійснення державного нагляду (контролю). Іншою обов'язковою умовою є наявність закріпленого відповідного спектру повноважень для здійснення контролю за суб'єктами господарювання. Деталізація певних аспектів таких процедур визначена окремими підзаконними нормативно-правовими актами. Так, постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відбору зразків продукції для визначення її якісних показників та форми акта відбору зразків продукції»³⁷ затверджено порядок, що визначає механізм здійснення органами державного нагляду (контролю) відбору зразків продукції у суб'єктах господарювання для проведення експертизи (випробування)³⁸. Натомість, постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відшкодування суб'єктом господарювання витрат, пов'язаних з проведенням експертизи (випробування) зразків продукції»³⁹ визначено механізм відшкодування суб'єктом господарювання витрат органу державного нагляду (контролю), пов'язаних з проведенням експертизи (випробування) зразків продукції, у разі підтвердження за результатами експертизи факту порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства⁴⁰.

³⁵ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>. (дата звернення 30.06.2023).

³⁶ Там само.

³⁷ Про затвердження Порядку відбору зразків продукції для визначення її якісних показників та форми акта відбору зразків продукції : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2007 р. № 1280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-2007-п#Text>. (дата звернення 30.06.2023).

³⁸ Там само.

³⁹ Про затвердження Порядку відшкодування суб'єктом господарювання витрат, пов'язаних з проведенням експертизи (випробування) зразків продукції : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2007 р. № 1279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1279-2007-п#Text>. (дата звернення 30.06.2023).

⁴⁰ Там само.

Підсумовуючи вище викладене, зауважимо що належно організований контроль за діяльністю господарюючих суб'єктів на місцях позначиться по таким стратегічним аспектам, як забезпечення існування тісних зв'язків між місцевою владою та підприємцями, що має позитивно вплинути на показники роботи суб'єктів господарювання посиливши конкурентні позиції регіону (-ів) й країни в цілому.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження у підсумку дозволило навести наступні висновки:

1. З'ясовано необхідність та значимість державного контролю в забезпеченні ефективного використання фінансових ресурсів, наявність яких необхідні державі задля досягнення сталого розвитку і економічного зростання, сталого розвитку міст і громад (у тому числі, екологічної стійкості), захисту екосистем суші, як засобу протидії кліматичним змінам, скорочення нерівності.

2. Досліджено сутність поняття й особливосте контролю, державного контролю, фінансового контролю, як різновиду державного. При цьому, акцент зроблено на складність цих понять, різні погляди науковців на визначення і особливості згаданих дефініцій. Звернено увагу на авторській підхід щодо визначення поняття фінансовий контроль. Підкреслено, що передумовою вдосконалення фінансового законодавства є пізнання цих складних явищ.

3. Переконалися, що успіхи держави на шляху до євроінтеграції в значній мірі забезпечується здійсненням контролю за законністю і ефективністю використання фінансових ресурсів. В свою чергу ефективність проведення державного фінансового контролю залежить від його якісного організаційно-правового забезпечення.

4. Проведено аналіз організаційно-правових засад здійснення фінансового контролю в Європейському Союзі, Польщі, Країнах Балтії як на загальнодержавному так і національному рівнях. Проаналізовано правовий статус Рахункової палати України, як вищого органу фінансового контролю, звернено увагу на недоліки в правовому статусі Палати, в порівнянні з такими ж органами в країнах ЄС. Окремо проаналізовано діяльність вищого контролюючого органу Сполучених Штатів Америки – Рахункової палати США (GAO), відмічено позитивні сторони і запропоновано взяти їх до уваги щодо реорганізації вищих контролюючих органів України.

5. Приділена увага корупційній складовій в системі порушень фінансового законодавства України. Зазначено, що негативні тенденції в згаданій сфері результати викликані відсутністю суттєвих позитивних зрушень у сфері боротьби з корупцією. Як на наш погляд, це і кадрові

проблеми в самих антикорупційних органах, і відсутність законодавчо закріплених принципів фінансового контролю в сфері запобігання корупції, і неприйняття дієвих заходів, щодо основних засад державної антикорупційної політики.

6. З'ясовано що одним із важливих напрямів роботи органів місцевого самоврядування України в умовах сталого розвитку залишається ефективний та результативний державний контроль за діяльністю господарюючих суб'єктів. При цьому, поточне нормативно-правове забезпечення потребує уваги, в першу чергу, з точки зору доповнення. Мова йде про деталізацію окремих позицій, що стосуються питання правових аспектів реалізації контролюючих заходів самоврядними інституціями за діяльністю суб'єктів господарювання з точки зору цілей сталого розвитку, враховуючи умови в яких знаходиться Україна внаслідок військової агресії РФ.

7. Не менш важливим є продовження вивчення провідних іноземних практик в сфері організаційно-правового забезпечення фінансового контролю. Запозичення такого досвіду, виходячи з його апробування, повинно позитивно вплинути на практичну реалізацію контролюючих заходів як державними органами контролю так і самоврядними інституціями. Також це належно позначиться на визнаному необхідному удосконаленню нормативно-правового забезпечення цієї сфери, з урахуванням адаптації українського законодавства до законодавства ЄС.

АНОТАЦІЯ

З часу отримання своєї незалежності Україна, прагнула зайняти гідне місце серед демократичних, економічно розвинутих, поставивши собі амбітну ціль вступ до Європейського Союзу. Обравши європейський вибір, Україна почала впроваджувати політичні, соціально-економічні, правові та інституційні реформи. А в подальшому, як держава-член Організації Об'єднаних Націй приєдналась до глобального процесу сталого розвитку і підтримуючи прагнення до миру й процвітання людей, поставивши перед собою цілі щодо досягнення соціального розвитку і економічного зростання, сталого розвитку міст і громад (у тому числі, екологічної стійкості), захисту екосистем суші, як засобу протидії кліматичним змінам, скорочення нерівності. В свою чергу, ефективне виконання поставлених перед країною завдань, потребує глибоких перетворень в різних сферах, як на рівні держави так і на рівні місцевого самоврядування, приведення державного та місцевих бюджетів до необхідного рівня, виявлення існуючих проблем і визначення шляхів їх усунення. В даному контексті важливого значення набуває державний фінансовий контроль від ефективності та

результативності якого залежить належне функціонування як господарюючих суб'єктів в Україні, так і успішне досягнення цілей сталого розвитку. Безумовно ефективний та результативний контроль в значній мірі залежить від його якісного організаційно-правового забезпечення, відповідно цьому питанню і присвячене дане дослідження. В процесі дослідження правових аспектів реалізації контролюючих заходів відповідних представників публічних та самоврядних інституцій фокусується увага на питаннях визначення поняття й з'ясування особливостей явищ контролю, державного контролю, фінансового контролю. Вивчаються й досліджуються думки провідних вчених і науковців із цього приводу. Аналізується світовий досвід організації фінансового контролю (США, Європейський Союз, Польща, країни Балтії), ефективність якого підтверджує необхідність перебудови існуючої в Україні системи державного фінансового контролю і визначає необхідність створення організаційної структури щодо налагодження системи зовнішнього та внутрішнього фінансового контролю на відповідній методологічній та нормативно-правовій базі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 30.06.2023)
2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (дата звернення: 30.06.2023)
3. Чернадчук Т.О. Концептуальні засади здійснення фінансового контролю за діяльністю суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. *Приватне та публічне право*. 2022. № 1. С.78–73. DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2022.1.16>
4. Чернадчук Т.О. Правові засади реалізації контролюючих заходів органів місцевого самоврядування за діяльністю суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку. *Приватне та публічне право*. 2021. № 4. С. 93–100. DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2021.4.16>
5. Chernadchuk, Viktor D.; Chernadchuk, Tamara O. And Klochko, Alyona M.2017. Financial Control as a Means of Cognition of the Financial Activities: Theoretical and Legal Aspects, *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, Volume VIII, Winter, 8(30): 2383–2390.

6. Білодід І. К. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). АН УРСР. Інститут мовознавства. К. : Наукова думка. URL: <http://sum.in.ua/>
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
8. Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ : «Укр. енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2001. Т. 3. 792 с.
9. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. вид. 3-тє, перероб. та доп. Київ : Атіка, 2011. 624 с.
10. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Істина, 2008. 216 с.
11. Адміністративне право України : навч. посіб. : у 2 т. / Галуцько В. В. та ін.. Херсон : ПАТ Херсонська міська друкарня, 2011. 320 с.
12. Татарова Т. О. Поняття та зміст контролю в державному управлінні фінансами. *Підприємництво, господарство і право*, 2020. № 6. С.188-194
13. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : дис. ... докт. юрид. наук. Ірпінь, 2002. 455 с.
14. Савченко Л. А. Правові основи фінансового контролю : навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2008. 504 с
15. Орлюк О.П. Фінансове право. Академічний курс : підручник. К. : Юрінком Інтер, 2010. 808 с.
16. Фінансова енциклопедія. Орлюк О.П., Воронова Л.К., Завєруха І.Б. та ін.; за заг. ред. О.П. Орлюк. К.: Юрінком Інтер, 2008. 470 с.
17. Звіт Групи Світового банку, Європейської Комісії та Організації Об'єднаних Націй. *Друга швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення України* (Second Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment – RDNA2). URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099184503212328877/r1801740d1177f03c0ab180057556615497> (дата звернення: 30.06.2023)
18. Звіт Рахункової Палати за 2022 р. URL: <http://rp.gov.ua/Activity/Reports/?id=1530> (дата звернення 29.06.2023)
19. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення 29.06.2023).
20. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 № 576-III (дата звернення 29.06.2023)
21. Офіційний сайт Рахункової палати уряду США (GAO). URL: <https://www.gao.gov/> (дата звернення 29.06.2023)

22. Договір про Європейський Союз та Договір про функціонування Європейського Союзу (2016/C 202/01). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EN#d1e8129-47>

23. Регламент Рахункової Палати Європейського Союзу від 11.03.2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32010Q0423%2801%29&qid=1616770536578>

24. Офіційний сайт Вищої палати контролю Польщі URL: <https://www.nik.gov.pl/en/> (дата звернення 29.06.2023)

25. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 30.06.2023).

26. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України № 2322-IX від 20 червня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20/conv#n3> (дата звернення: 30.06.2023).

27. Індекс сприйняття корупції – 2022. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 29.06.2023).

28. Chernadchuk, T., Kozachok, I., Maletov, D., Pankratova, V., & Stebliancko, A. (2023). Organizational and legal provision of the control function of the local self-government body in conditions of sustainable development. *Amazonia Investiga*, 12(62), 258-272. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.62.02.26>

29. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>. (дата звернення 30.06.2023).

30. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>. (дата звернення 30.06.2023).

31. Камінська Н.В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний та порівняльно-правовий аналіз : навчальний посібник. Київ : КНТ, 2010. 232 с.

32. Місцевий уряд у нордичних і країни Балтії. URL: <http://sklinternational.org.ua/wp-content/uploads/2016/09/SKL20International20HELA20160426.pdf>

33. Про затвердження Порядку відбору зразків продукції для визначення її якісних показників та форми акта відбору зразків продукції: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2007 р.

№ 1280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-2007-п#Text>. (дата звернення 30.06.2023).

34. Про затвердження Порядку відшкодування суб'єктом господарювання витрат, пов'язаних з проведенням експертизи (випробування) зразків продукції : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2007 р. № 1279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1279-2007-п#Text>. (дата звернення 14.09.2021).

Information about the author:
Chernadchuk Tamara Oleksandrivna,
Candidate of Law Sciences,
Associate Professor at the Department of Administrative
and Information Law
Sumy National Agrarian University
160, Herasym Kondratiev str., Sumy, 40021, Ukraine